

Nr 57.

Ankom till Riksdagens kansli den 10 maj 1912 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om aflösning af vissa frälseräntor, lag om sammanläggning af frälseränta med den fastighet, hvaraf räntan utgår, lag om ändrad lydelse af 11 kap. 2 § jordabalken, lag om ändrad lydelse af 18 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom, lag om ändrad lydelse af 61 § i förordningen den 16 juni 1875 angående in-teckning i fast egendom och lag om ändrad lydelse af förordningen den 20 juli 1855 angående kronans rätt vid återbetalning af lån, som blifvit i jordebok antecknade, dels ock i anledning där af väckta motioner.

Närvarande vid ärendets slutliga behandling: herrar Widén, Håkanson, Stärner *), af Ekenstam, Alexanderson, grefve Mörner, von Baumgarten, Rogberg, Stendahl, Petersson i Lidingö villastad, Jansson i Edsbäcken, Forsberg, Pettersson i Bjälbo, Igel, Persson i Norrköping och Rehn.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Genom en den 15 mars 1912 dagtecknad proposition, nr 75, har Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga här nedan intagna förslag till

- 1) lag om aflösning af vissa frälseräntor,
- 2) lag om sammanläggning af frälseränta med den fastighet, hvaraf räntan utgår,

Bihang till Riksdagens protokoll 1912. 9 saml. 51 häft. (Nr 57.)

- 3) lag om ändrad lydelse af 11 kap. 2 § jordabalken,
 4) lag om ändrad lydelse af 18 § i förordningen den 16 juni 1875
 angående lagfart å fång till fast egendom,
 5) lag om ändrad lydelse af 61 § i förordningen den 16 juni 1875
 angående inteckning i fast egendom och
 6) lag om ändrad lydelse af förordningen den 20 juli 1855 angående
 kronans rätt vid återbetalning af lån, som blifvit i jordebok antecknade.
 I sammanhang härmed har utskottet till behandling förehått två i
 anledning af propositionen väckta motioner, nämligen motionen inom Första
 kammaren, nr 99, af grefve *Mörner*, och motionen inom Andra kammaren,
 nr 278, af herr *Akerlund*.

*Grefve
Mörners
motion.*

Grefve *Mörners* motion är af följande lydelse:

»I Kungl. Maj:ts proposition, nr 75, med förslag till lag om aflösning af vissa frälseräntor m. m. föreslås, att frälseränta, som ej, efter hvad särskildt är stadgadt, må inlösas för statsverkets räkning — i allmänhet så kallad frälsekatte-änta — må enligt i förslaget närmare angifna bestämmelser aflösas mot ersättning i penningar.

Ersättning, som i regel skall uppgå till tjugufem gånger räntans årliga värde, beräknadt på närmare angifvet sätt, föreslås skola utgå sålunda, att en fjärdedel af densamma gäldas af statsmedel och tre fjärdedelar förskjutnas af statsmedel. Såsom afbetalning och ränta å hvad sålunda förskjutits skall fastighetens ägare årligen erlægga ett för hvarje år lika belopp, så bestämdt, att det förskjutna beloppet jämte 4 procent årlig ränta å hvad vid hvarje tid däraf återstår oguldet är 40 år från förskottets utgifvande till fulla betaldt till statsverket. Af motiveringen inhämtas, att annuiteten å berörda tre fjärdedelar skulle utgöra 5,0523 procent. För aflösning af en frälsekatte-änta å 100 kronor skulle alltså hela ersättningsbeloppet beräknas till 2,500 kronor, hvaraf statsverket skulle gälda 625 kronor och förskjuta 1,875 kronor, som af räntegifvaren skulle återbetalas medelst en annuitet af 94 kronor 73 öre årligen i 40 år. Det sålunda föreslagna ersättningssystemet synes mig innebära alltför ringa fördelar för räntegifvaren, särskildt med hänsyn dels till de kamerala förhållanden, som i regel på sin tid föranledde frälsekatte-äntornas uppkomst, och dels till den fullständiga inlösning med statsmedel, som numera med gifvits för skattefrälseräntor och dessa räntors därefter följande fullständiga efterskänkande i likhet med öfriga grundskatter.

I den värdefulla och intressanta utredning »Om frälseränta», som på offentligt uppdrag utarbetats af professor B. Ekeberg och som åberopas i motiven till propositionen, lämnas redogörelse för sättet för frälsekatte-

räntornas uppkomst och de därför grundläggande rättsåskådningarna, beträffande äganderätt till jord och ränta. Frälsekatte-räntan definieras (sid. 11) som »en ränta, som förbehållits, då bördsrätten genom dess afhändande till en bonde utsöndrats ur den fulla äganderätten till rent frälse». Med »bördsrätten» afses i detta sammanhang äganderätten till själfva jorden. Å sid. 90 ges i något olika ordalag samma definition med tillägg, att härmed dock endast normalfallet vore angifvet, och att frälsekatte-räntor undantagsvis uppkommit jämväl på andra sätt. Å sid. 93 angifves den vanliga anledningen till att sådana räntor uppkommit. Där yttras nämligen: »Vanligen föranleddes dylika transaktioner af de numera upphäfdade förbudena för ofrälse att förvärfva jord under frälsevillkor. Den, som ville afyttra jord af rent frälse natur till någon, som ej tillhörde de privilegierade klasserna, såg sig nödsakad att själf behålla frälsemannarätten och öfverlåta allenast skattemannarätten.» Härefter framhålles, att åtskilliga växlingar och afvikelser från hufvudregeln förekommit.

Af den därefter å sid. 93—122 lämnade utredningen angående ränterättens begreppsmässiga innehåll framgår vidare bland annat (sid. 97), att åtminstone intill slutet af 1600-talet bördsrätterna torde undantagslöst försålts till män af allmogen eller i allt fall till ofrälse personer och att ränterätten åtminstone till sitt hufvudsakliga innehåll varit gifven genom motsättningen mellan frälse- och skattejord, adel och ofrälse; att (sid. 98) det i själfva verket kan sättas i fråga, huruvida under nämnda tid vid frälsejords försäljande till någon, som icke ägde rätt att besitta jord under frälsevillkor, åt denne öfverhufvud kunde med laga verkan öfverlåtas en vidsträcktare rätt, än en kronoskattebonde gemenligen ägde till sin jord; att (sid. 104) emellertid redan tidigt, såsom det synes dock först på 1700-talet, den uppfattningen blef rådande, att dispositionsfrihet gällde beträffande frälseränteaftalets innehåll; att (sid. 115) denna dispositionsfrihet vann uttryckligt erkännande i skatteköpsförordningen den 21 februari 1789; samt att (s. 121) det för frälseräntans begrepp därför icke ens är väsentligt, att rätt till afkomst förbehållits. I trots af att frälseräntans begrepp sålunda under tidernas lopp utvidgats, kvarstår såsom det typiska normalfallet, att vid försäljning af äganderätt till frälsejord förbehållits åt frälsemannen en ränta, som i regel åtminstone icke mycket understeg hvad som skulle i skatte-ränta utgått till kronan, ifall jorden varit skattejord.

Att själfva aftalet om räntans förbehållande utgjort en privat rätts-handling mellan frälsemannen och köparen till jorden, torde få anses oförnekligt. Men det bör icke lämnas ur sikte, utan tvärtom vid frågans bedömande vara en hufvudsynpunkt, att staten genom förbudet för ofrälse att äga frälsejord, hvilket efter åtskilliga inskränkingar fullständigt upp-

häfdes först år 1810, så att säga framtungit ett dylikt aftal om räntans behållande i frälsemans ägo. Rättsåskådningen fordrade under en mycket lång tid, att bonden skulle under alla förhållanden betala »ränta» för sin jord, hvilken ränta för skattejord utgick till kronan och för f. d. frälsejord till frälseman. Ifall nu visshet funnes, dels att frälse-skatte-äntor tillkommit endast af dylik anledning samt dels att i hvarje enstaka fall frälse-skatte-äntan i aftalet bestämts till precis samma belopp, som skatten till kronan skulle utgjort, därest hemmanet varit af skattenatur, skulle statens nuvarande ställning till frågan om räntornas inlösen icke i sak kunna anses vara väsentligen olika beträffande de bägge slagen af räntor, ty frälse-mannen hade ju i sådant fall blott såsom ett slags organ för staten uppfyllt en af staten gifven föreskrift. En dylik visshet finnes emellertid icke. Tvärtom är ådagalagdt, att i enstaka fall frälse-äntor tillkommit i annan ordning, och den under senare tid medgifna dispositionsfriheten antyder, att hänsyn icke alltid tagits till skatte-äntan. Dock torde man kunna förutsätta, att i de allra flesta fall skatte-äntan utgjort en högst betydande del och sannolikt den vida öfvervägande delen af den stipulerade frälse-skatte-äntan. Härför talar bland annat den omständigheten, att dessa frälse-skatte-äntor mycket ofta torde hafva bestämts i samma skatte-persedlar som skatte-äntan, och att skatte-äntan från något närbeläget, troligen ungefär jämgodt ansedt skatte-hemman plägat tagas till förebild, synnerligast i de fall, då frälse-hemmanet var gammalt frälse, å hvilken ingen egen ränta funnits.

Äfven lagberedningen har i viss mån delat detta åskådnings-sätt, hvilket framgår af följande yttrande (sid. 24 i prop.): »Icke heller lärere allt berättigande kunna fränkännas den synpunkten, att, då det är staten, som genom lagstifningen om frälsejord skapat de förhållanden, hvilka gifvit upphof åt dessa privaträttsliga räntor, det också bör vara statens uppgift att medverka till deras upphörande.» Den departementschef, som den 22 juni 1911 inför Kungl. Maj:t föredrog nu ifrågasvarande ärende, skänkte äfven ett visst erkännande åt den af mig nu framhållna synpunkten, då han yttrade (sid. 26): »Säregna förhållanden i äldre tiders skatte-lagstiftning medföra, att det dock icke kan sägas, att skatte-begreppet är helt och hållet främmande för alla de nu icke inlösningsbara räntorna.»

Oaktadt staten sålunda fordom genom sin lagstiftning direkt framkallat antagligen största delen af den nuvarande skattskyldigheten i form af frälse-skatte-äntor, har dock icke i det nu framlagda förslaget ifrågasatts större bidrag från statens sida än en fjärdedel af räntans kapitaliserade belopp. Att staten skall förskjuta resten mot bästa säkerhet och en ränta, som fullt täcker statens egen, innebär ingen uppoffring för staten. Bestäm-

mandet af berörda bidragsbelopp synes för öfrigt hafva skett ur helt andra synpunkter än den nu angifna.

Sedan numera skattefrälseräntorna med hela deras kapitalbelopp inlösas af statsmedel och afskrifvas, samt full ersättning af statsmedel utgår till räntegifvarna af dylika ännu oinlösta räntor, framstår det, såsom väl är känt för dem, som haft att syssla med dylika räntor, och såsom ofvambemälda departementschef också framhållit, »för den allmänna meningen bland de af frågan närmast berörda» såsom »orättvist, att de båda hufvudslagen af räntor från statsverkets sida behandlas till den grad olika som för närvarande.»

Vägran från räntegifvarnas sida att utgifva räntan är ingalunda ovanlig, och däraf föranledes långvariga samt merendels ytterst invecklade rättegångar, hvori resultatet oftast beror på en mer eller mindre framgångsrik, men städse svår och dyrbar forskning i kammararkivet och andra arkiv. Vinner rättagaren rättegången, mötes han af räntegifvarnas yrkande att icke lösa persedlarna i pengar utan utgöra dem in natura, hvilket i de flesta fall skulle vara meningslöst för att icke säga outförbart. Äfven från dessa synpunkter torde det få anses såsom ett allinänt intresse, att nu ifrågavarande förhållanden undanröjas. Men utsikten att först efter en måhända lång och dyrbar rättegång få ränterätten och dess innehåll fastslagna torde i många fall föranleda rättagaren att icke taga initiativ till röntans aflösande utan i stället låta de nuvarande förhållandena förblifva orubbade, så länge räntegifvarna ej göra svårigheter i fråga om betalningen. Och ej heller för räntegifvaren torde förmånen, att först efter 40 år bli fri från röntan och att intill dess betala endast 5,27 procent (100—94,73) lägre ränta än förr, alltid uppväga de af proceduren för röntans aflösande föranledda kostnaderna, eventuellt för rättegång. Vill man verkligen vinna ett ordnande inom rimlig tid af dessa föråldrade och i flera hänseenden ytterst ofördelaktigt verkande förhållanden, synes det nödvändigt, att statsens andel i aflösningserättningen höjes.

Såväl af historiskt-kamerala grunder som af praktiska skäl tillåter jag mig därför föreslå en sådan höjning.

Det torde, såsom ofvan sagts, kunna antagas, att skatteröntan i de allra flesta fall ingått i frälseskatteöntan med ett belopp, som icke mycket understiger sistnämnda röntans hela belopp. Ett konsekvent fullföljande af denna uppfattning skulle föranledt förslag, att nästan hela röntebeloppet skulle gäldas af staten. Då emellertid förhållandena uppenbarligen växla betydligt samt det icke lär vara möjligt och i hvarje fall icke lämpligt att nu söka för hvarje frälseskatteönta utröna storleken af det belopp, som kan anses utgöra den däri ingående verkliga skatteröntan, torde det

vara nödvändigt att, såsom i propositionen föreslås, ålägga staten att gälda en viss för alla räntor af ifrågavarande slag lika andel. Jag finner mig böra föreslå, att denna andel höjes från en fjärdedel till *hälften* af räntans kapitalbelopp.

Afven med sådan begränsning af statens bidrag skulle räntegifvarens fördelar af aflösningen väsentligt ökas, i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag, i det att amorteringstiden kunde sänkas till 25 år och likväl annuiteten under denna tid, utgående efter 6,4012 procent, skulle bli afsevärdt lägre. Med begagnande af det i statsrådsprotokollet använda exemplet skulle nämligen af en frälseränta å 100 kronor, kapitaliserad till 2,500 kronor, statsverket gälda 1,250 kronor samt förskjuta 1,250 kronor, som skulle af räntegifvaren återbetalas under 25 år med allenast 80 kronor 1 öre årligen.

Det är uppenbart, att härigenom statsverkets direkta kostnader för ränteaflösningen skulle fördubblas, men detta kan jag, på grund af hvad jag ofvan anfört, icke finna annat än fullt befogadt.

Jag tillåter mig alltså hemställa, att Riksdagen måtte besluta, att 2 § i den föreslagna lagen om aflösning af vissa frälseräntor måtte erhålla följande lydelse:

2 §.

Af ersättningen varde hälften af statsmedel gulden och hälften af statsmedel förskjuten.

Såsom afbetalning och ränta å hvad sålunda förskjutits skall fastighetens ägare årligen erlægga ett för hvarje år lika belopp, så bestämdt, att det förskjutna beloppet jämte fyra procent årlig ränta å hvad vid hvarje tid däraf återstår oguldet är tjugufem år från förskottets utgifvande till fulla betaldt till statsverket.»

Herr Åkerlund's motion.

Herr Åkerlund har i sin motion anfört följande:

»I nådig proposition den 15 innevarande mars (nr 75) har Kungl. Maj:t afgifvit förslag till, bland annat, lag om aflösning af vissa frälseräntor.

Enligt detta förslag skulle frälseränta, som ej enligt redan gällande bestämmelser finge inlösas för statsverkets räkning, aflösas mot ersättning i penningar efter närmare angifna grunder. För att underlätta denna aflösning skulle af ersättningsbeloppet för hvarje frälseränta en fjärdedel betalas af statsmedel och tre fjärdedelar förskjutas af statsmedel. Den förskjutna delen af ersättningen jämte fyra procent ränta därå skulle återbetalas af ägaren till den räntegifvande fastigheten under fyrtio år med ett för hvarje år lika belopp, dock med rätt för fastighetens ägare att efter uppsägning inbetala hela ersättningsbeloppet.

Genom framläggande af detta lagförslag har det omsider erkänts, att staten bör träda emellan för afskaffande af denna föräldrade och, jag vågar säga, orättvisa beskattning af svensk jord. Den hjälp, som staten erbjuder, är emellertid alltför obetydlig; och aflösningstiden har på grund häraf måst utsträckas till hela fyrtio år. Under alla dessa år måste således ifrågavarande räntor alltjämt utgöras ehuru med ett i regel något nedsatt belopp.

Vid föregående af enskilda motionärer framlagda förslag till afskrifning eller aflösning af dessa frälseräntor har det alltjämt påståtts, att, då staten icke haft något att skaffa med tillkomsten af räntorna, det allmänna ej borde vidkännas någon kostnad för deras afskaffande.

Detta må nu vara formellt rätt beträffande de rena frälsekatte-räntorna eller sådana som utgå af gamla frälsehemman. Men vi måste erinra oss, att dessa räntor tillkommo på en tid, då räntan var så godt som den enda åtminstone direkta skatt, som hvilade på jorden. Från krono- och skattehemman gingo räntorna till kronan och från frälsekattehemman till adelsmannen. Sedermera tillkommo allt flera och flera skatter till kronan, hvilka äfven drabbade frälsekattehemmanen. Och slutligen befanns jorden vara så betungad, att den stora grundskatteafskrifningen måste genomföras.

Frälsekattehemmanen, som alltjämt fått vara med om de ökade bördorna,ingo emellertid icke åtnjuta den lättnad, som bereddes krono- och skattehemman genom nämnda afskrifning. Genom grundskatteafskrifningen erkände likväl statsmakterna, att jordbeskattningen blifvit så högt uppdrifven, att den måste i visst afseende sänkas. Men den jord, som kanske haft det allra tyngst, fick ej vara med.

Förutom dessa rena frälsekatte-räntor ha vi de frälseräntor, som i propositionen benämnas kronofrälseräntor och hvilka utgå af gammal kronojord. Beträffande dessa räntor lär det icke kunna förnekas, att staten vidtagit den första åtgärd, som möjliggjort räntornas uppkomst. Kronan har en gång i tiden sålt jorden med räntor till någon adelsman, som sedan i sin tur afyttrat jorden och behållit räntan eller någon gång tvärtom. Hade kronan icke sålt de hemman, hvarifrån dessa räntor nu utgå, skulle räntorna blifvit afskrifna i sammanhang med grundskatteafskrifningen. Särskildt i fråga om dessa räntor synes den föreslagna grunden för aflösningen ej vara öfverensstämmande med billighet och rättvisa.

Från ett flertal hemman inom min valkrets utgå till Danviks hospital frälseräntor af sistnämnda beskaffenhet. Dessa räntor utgå med belopp, som äro oskäligt höga i förhållande till hemmanens mantal. Och hafva räntorna härigenom kommit att verka synnerligen betungande för ränte-

gifvaren. Sålunda utgår från ett mantal Näle i Vallentuna socken en ränta af omkring 300 kronor, oaktadt hemmanet består af allenast 50 tunnland åker utan någon skog eller hagmark. Ett allmänt missnöje har äfven bland dessa räntegifvare kommit till synes öfver den nådiga propositionen.

I fråga om dessa s. k. kronofrälseräntor yttrar statsrådet och chefen för kungl. justitiedepartementet (se sid. 35 i propositionen), att tillräcklig anledning ej torde finnas att behandla dem annorlunda än de rena frälse-skatteräntorna. Mot denna uppfattning kunde väl mycket vara att invända, då kronan gifvetvis härvidlag måste anses hafva större skyldighet att träda emellan än vid de rena frälse-skatteräntorna. Under förutsättning att liberalare grund antages för aflösningen i allmänhet, vill jag emellertid icke framställa yrkande om någon särskild fördel vid aflösningen af kronofrälseräntorna.

Af det anförda torde framgå, att jag anser, att af ersättningen för frälseränta större andel än en fjärdedel bör utgå af statsmedel. Rättvisa och billighet synes fordra, att staten betalar åtminstone halfva ersättningsbeloppet. Härigenom skulle äfven den fördelen vinnas, att amorteringstiden för det af staten förskjutna ersättningsbeloppet skulle kunna väsentligen nedsättas från föreslagna fyrtio år, utan att de jordägaren åliggande annuiteterna härigenom komme att öfverstiga beloppet af den ränta, som förut erlagts.

På grund af det anförda får jag hemställa om sådan ändring i nådiga propositionen med förslag till lag om aflösning af vissa frälseräntor, att af ersättning för frälseränta hälften gäldas af statsmedel och hälften förskjutes af statsmedel, samt att återbetalning af det förskjutna beloppet jämte fyra procent årlig ränta skall, på sätt finnes angifvet i 2 § af lagförslaget, äga rum under trettio år eller eventuellt kortare tid från förskottets utgifvande.»

**Utskottets
yttrande.**

Man skiljer i fråga om frälseräntor hufvudsakligen mellan två olika slag, alltefter som de uppkommit genom en åtgärd af det allmänna, kronan, eller genom en åtgärd af enskild natur. Det förra slaget benämnes *skattefrälseräntor*; de hafva uppkommit därigenom, att kronan till någon enskild öfverlätit sin rätt till den från ett skattehemman utgående räntan. Det senare slaget kallas *frälse-skatteräntor* och härleda sig därifrån, att ägare af frälsehemman afhändt sig jordägenderätten med förbehåll att för sig och efterkommande af hemmanet åtnjuta viss ränta, eller, med bibehållande af jordägenderätten, till annan upplätit rätt till viss ränta af hemmanet. Därest den jord, från hvilken ränta af det senare slaget utgår,

tidigare varit kronolremman, hvartill kronan genom s. k. frälseköp eller annat laga fång afhändt sig äganderätten, och räntan därefter skilts från äganderätten till jorden, plägar räntan äfven benämnas *kronofrälseränta*.

Redån länge har i lagstiftningen en sträfvän gjort sig gällande att förena frälseräntorna med jorden.

Till detta mål syftade sålunda såväl den i 4 kap. 5 § jordabalken stadgade rätt för ägare af frälseräntan att lösa till sig den af räntan besvärade jorden, då denna säljes utom börd, som den lösningsrätt vid räntans försäljning utom börd, förordningen den 21 mars 1835 tillägger jordens ägare. Men till någon tillfredsställande minskning af frälseräntorna har denna lagstiftning icke visat sig leda. Numera hafva emellertid beträffande skattefrälseräntorna i samband med grundskatteafskrifningen åtgärder vidtagits, hvarigenom dessa räntor till största delen upphört. Genom Kungl. förordningen den 11 september 1885 stadgades nämligen, att de räntor å skattefrälsehemman, hvilka genom köp, byte eller gåfva kommit från kronan i enskild persons eller verks, menighets eller inrättnings ägo och icke blifvit med jordäganderätten förenade, finge i den mån, som vederbörande ägare därom framställde anbud, för statsverkets räkning inlösas med det kapitalbelopp, som, sedan räntans värde på angifvet sätt beräknats, erhöles genom räntans kapitalisering efter fyra procent, det vill säga med ett belopp motsvarande tjugufem gånger räntans värde för år. Den tid, inom hvilken ägaren hade att framställa anbud om räntans inlösen, som i nämnda förordning begränsats till ett år från förordningens datum, har sedermera tid efter annan förlängts och är numera genom Kungl. kungörelsen den 14 maj 1909 utsträckt till utgången af år 1912.

Sedan genom Kungl. förordningen den 2 juni 1911 stadgats, att hinder mot inlösen af skattefrälseränta ej skall möta på den grund att räntan vid något tillfälle före den 1 april 1911 varit förenad med jordäganderätten, äro sålunda från inlösen enligt 1885 års förordning uteslutna dels frälsekatteeräntor och dels sådana skattefrälseräntor, som äro förenade med jordäganderätten.

Emellertid har frågan om vidtagande af åtgärder för frälseräntornas aflyftande i större omfattning än den gällande lagstiftningen medgifver vid upprepade tillfällen varit föremål för behandling inom Riksdagen. Under åren närmast efter utfärdandet af 1885 års förordning hemställdes i särskilda inom andra kammaren väckta motioner, dels att det i nämnda förordningen den 11 september 1885 för inlösen af skattefrälseräntor uppställda villkoret, att räntan icke blifvit med jordäganderätten förenad, måtte mildras, och dels att äfven frälsekatteeräntor måtte få inlösas. Dessa motioner blefvo emellertid af Riksdagen afslagna.

I skrifvelse den 5 maj 1893 anhöll sedermera Riksdagen, att Kungl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag i syfte att, sedan frälseränta en gång blifvit förenad med frälsekattehemmanet, jorden och räntan icke åter skulle få skiljas, därvid i skrifvelsen framhölls, att den konsolidation af söndrad äganderätt, som man velat åstadkomma genom att stadga lösningsrätt för frälseränteägare till skattejord och för skattejordägare till frälseränta, icke kunde vinnas, så länge det stode en hvar fritt att åter upplösa den förening af jordäganderätten och frälseräntan, som med begagnande af lösningsrätt eller på annat sätt blifvit vunnen.

I anledning af denna Riksdagens framställning utarbetades, sedan utlåtande af kammarkollegiet inhämtats, inom justitiedepartementet ett förslag till lag om frälseräntas sammanläggning med jorden, hvaraf den utginge. Med anledning af vid förslaget granskning inom högsta domstolen mot detsamma framställda anmärkningar blef det dock ej förelagdt Riksdagen.

Frågan om ytterligare åtgärder för frälseräntornas afskaffande har emellertid vid 1901, 1903, 1904 och 1905 års riksdagar ånyo varit föremål för behandling. Vid 1905 års riksdag enades kamrarna om en ny framställning i ämnet till Kungl. Maj:t. I skrifvelse den 10 maj 1905 framhöll Riksdagen önskvärdheten af att de olägenheter, som tillvaron af dessa å jorden hvilande räntor medförde, komme att upphöra och att Riksdagen genom utredning i ämnet blefve satt i tillfälle att närmare pröfva de åtgärder, som lämpligen skulle kunna vidtagas för vinnande af rättelse i berörda förhållande; och anhöll Riksdagen därför, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, på hvad sätt och under hvilka villkor de, som utgjorde sådana frälseräntor, som enligt gällande författningar icke af statsverket inlöstes, kunde sättas i tillfälle att lösa sig från dessa räntor, och för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill utredningen kunde gifva anledning.

Öfver Riksdagens sistnämnda skrifvelse inhämtades Konungens befallningshafvandes i länen, kammarkollegiets och lagberedningens utlåtande.

Såväl de flesta Konungens befallningshafvande som kammarkollegiet och lagberedningen tillstyrkte därvid vidtagande af åtgärder för frälsekatteäntornas aflyftande, hvarjämte kammarkollegiet framlade förslag till bestämmelser i fråga om frälsekatteäntornas aflösning, hvilket förslag blef föremål för lagberedningens granskning.

Med anledning af 1905 års riksdagsskrifvelse samt de öfver desamma afgifna yttranden utarbetades inom justitiedepartementet förslag till lag om aflösning af vissa frälseräntor och lag om sammanläggning af frälseränta med fastighet samt om inteckning i frälseränta, äfvensom af nämnda lagförslag föranledda förslag till lag om ändrad lydelse af 18 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875 och

lag om ändrad lydelse af 61 § i förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 juni 1875. Sedan dessa förslag underkastats granskning af lagrådet, hafva med anledning af inom lagrådet framställda anmärkningar, förslagen i vissa hänseenden omarbetats samt förslag uppgjorts till lag om ändrad lydelse af 11 kap. 2 § jordabalken samt till lag om ändrad lydelse af förordningen den 20 juli 1855 angående kronans rätt vid återbetalning af lån som blifvit i jordebok antecknade, hvarefter samtliga dessa förslag genom förevarande proposition förelagts Riksdagen till antagande.

Utan tvifvel är det en angelägen uppgift för lagstiftningen att på ett eller annat sätt söka få aflyftade från jorden afven de med nu gällande lagstiftning icke inlösningsbara frälseräntorna. De olägenheter, som äro förenade med ifrågavarande föråldrade rättsinstitut äro obestridliga. I första rummet framstår ur rent formell synpunkt den oegentligheten att frälseräntorna, enligt ett från äldre tider i lagstiftningen kvarstående åskådningssätt, uppfattas såsom särskilda, från den räntan underkastade jorden fristående fastigheter, hvilka för sig lagfaras och intecknas. Med hänsyn till fastighetskrediten föreligger vidare i fråga om frälseräntorna den betänkligheten, att af gravationsbevis rörande en fastighet någon upplysning icke erhålles, huruvida en dylik ränta hvilar på fastigheten, och att ej heller eljest erforderlig publicitet är beredd med afseende på detta slags gravation, som dock är af stor betydelse för fastighetens värde.

Det mest betydelsefulla skälet, hvarför frälseräntornas bortskaffande måste anses som en allmän angelägenhet af vikt, är dock att dylika räntor i och för sig utgöra en olämplig, ojämnt verkande och på vissa håll verkligen betungande börda på den jord, af hvilken de utgå. Härtill kommer, att de ofta utgå i prestationer, som, bestämda genom föråldrade aftal, äro till sitt värde växlande och ovissa samt därför kännas än mera tyngande. Sedan numera grundskatterna afskrifvits och i sammanhang därmed skattefrälseräntorna till största delen inlösts, kommer slutligen kvarstående af de öfriga räntorna att för räntegifvarne framstå som en orättvisa.

Angelägenheten af frälseräntornas fullständiga aflyftande från jorden har också, såsom af den föregående framställningen framgår, numera blifvit allmänt erkänd, ej blott i Riksdagen, som i sin ofvan berörda skrifvelse den 10 maj 1905 uttalat sig därom, utan afven af flertalet af de i ärendet hörda myndigheterna. Från ägarna af den med frälseräntorna belastade jorden hafva ock öfver den med räntans utgifvande förenade tungan framkommit klagomål, som tagit sig uttryck i underdåniga framställningar till Kungl. Maj:t.

De lagförslag, som genom förevarande proposition förelagts Riksdagen afse att meddela bestämmelser rörande sådana frälseräntor, hvilka icke, på sätt ofvan nämnts, efter hvad särskildt är stadgad, inlösas för statsverkets räkning. Såsom redan af rubrikerna till berörda lagförslag framgår, hafva för vinnande af det ifrågavarande syftet tvenne utvägar anlitats, nämligen dels *aflösning af räntorna* i viss stadgad ordning och dels *sammanläggning* i vissa fall *af räntan med den fastighet, hvaraf densamma utgår*. Jämte det i förstnämnda hänseende i förslaget till lag om aflösning af vissa frälseräntor medgifvits såväl räntetagaren som jordägaren rätt att påkalla räntans aflösning, har tillika bl. a. förslagits visst statsunderstöd för utgörandet af den såsom ersättning för räntan erforderliga aflösningssumman samt statsförskott å den öfverskjutande delen af densamma. Sålunda är i 2 § af nämnda lagförslag stadgad, att af nämnda summa $\frac{1}{4}$ skall gäldas af statsmedel och $\frac{3}{4}$ af statsmedel förskjutas. Såsom afbetalning och ränta å hvad sålunda förskjutits skall fastighetens ägare årligen erlægga ett för hvarje år lika belopp, så bestämdt, att det förskjutna beloppet, jämte fyra procent årlig ränta å hvad vid hvarje tid däraf återstår oguldet, är till fullo betaldt till statsverket fyrtio år från förskottets utgifvande.

Enligt utskottets uppfattning, är det uppenbart, att hvarje lagstiftning i syfte att få frälseräntorna att upphöra skall komma att blifva utan afsevärdt praktiskt resultat, därest densamma icke grundas på ekonomisk medverkan från statens sida. I sådant hänseende är det säkerligen icke tillräckligt, att staten allenast förskotterar aflösningssumman, hvilket utgör en i många fall oundgänglig förutsättning för att denna må kunna af räntegifvaren åstadkommas, utan staten måste nog därjämte ikläda sig någon del af denna summa. Härom torde väl äfven meningarna vara föga delade; och detta har äfven i de förslag om frälsekatteäntornas aflösning, som blifvit uppgjorda, varit förutsatt.

Beträffande storleken af det belopp, hvarmed statsbidraget skall utgå hafva emellertid olika meningar gjort sig gällande. I den kungl. propositionen föreslås, såsom nämnt, statsbidraget till $\frac{1}{4}$. I de båda ofvan intagna motionerna hemställes åter, att bidraget skulle utgå med hälften af aflösningssumman, i samband hvarmed tiden för amorteringen af det af staten förskotterade beloppet i motionerna föreslagits kortare, än i den kungl. propositionen, nämligen i den ena motionen till 25 år och i den andra till 30 år eller kortare tid.

Enligt hvad den i propositionen framlagda utredningen gifver vid handen, skulle emellertid redan det af Kungl. Maj:t föreslagna statsbidraget eller en fjärdedel af aflösningssumman för frälseräntegifvaren medföra

förmånen, att äfven under amorteringstiden i regel hans årliga utgift blefve något mindre, än om han fortfarande skulle utgifva räntan. Det ifrågasatta bidraget synes sålunda vara tillräckligt för att uppmuntra till aflösning. Att härutinnan staten skulle ikläda sig större andel, än för bemälda syfte får anses oundgängligen nödigt, kan utskottet icke finna skäligt. De historiskt-kamerala skäl, som af motionärerna framhållits såsom stöd för det af dem påyrkade större bidraget, sakna, såsom redan lagberedningen framhållit, betydelse, då det gäller frälse-skatteräntorna. Utskottet biträder därför Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Mot den grund, som i propositionen föreslagits för bestämmande af räntans kapitalvärde, hvarmed ersättningen skall utgå eller tjugufem gånger räntans belopp för år, har utskottet ej funnit anledning till erinran. Såsom ofvan framhållits har samma beräkningsgrund användts vid inlösningen af skattefrälseräntorna. Och rättvisan såväl som billigheten fordrar att här följa samma grund.

Enligt hvad af departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet den 22 juni 1911 framgår, utgör det efter nyssnämnda grund beräknade värdet af samtliga frälseräntors aflösningssättningar i rundt tal 2,300,000 kronor. Statens bidrag till aflösningarna skulle sålunda sammanlagdt uppgå till omkring 575,000 kronor.

Beträffande det närmare innehållet i Kungl. Maj:ts förslag får utskottet för öfrigt hänvisa till den kungl. propositionen samt därvid fogade utdrag af i statsrådet och lagrådet förda protokoll.

Granskning af förslagens särskilda bestämmelser har gifvit utskottet anledning till följande erinringar.

Förslaget till lag om aflösning af vissa frälseräntor.

2 §.

I fråga om de af greve Mörner och herr Åkerlund i ofvan intagna motioner framställda yrkanden, får utskottet hänvisa till hvad utskottet anfört å sid. 12 och 13.

5—7 §§.

Enligt det ursprungliga, till lagrådet remitterade, förslaget var aflösningssättningen ordnad hufvudsakligen som en angelägenhet mellan frälse-

ränteägaren och jordägaren. Öfriga rättsägares intressen voro i förslaget tillgodosedda på annat sätt. Beträffande kronan skulle det nämligen åligga Konungens befallningshafvande att oberoende af ränteägarens eller fastighetsägarens uppgifter, vid bestämmande af de förmåner, som inginge i räntan, tillse, att nämnda förmåner icke blefve för högt upptagna, äfvensom därigenom, att Konungens befallningshafvandes utslag i ärendet skulle delgifvas advokatfiskalen i kammarkollegiet, hvilken ägde att å kronans vägnar öfverklaga utslaget. I fråga vidare om de fordringsägare, för hvilkas fordringar räntan häftade, gällde, att därest räntans och fastighetens ägare inför Konungens befallningshafvande träffat öfverenskommelse om ränteförmånerna och en i enlighet härmed uträknad ersättningssumma skulle vara otillräcklig till full betalning åt de fordringsägare, som ej det oaktadt godkänt öfverenskommelsen, tillfälle var dem beredt att vid domstolen bevaka sin rätt.

Med anledning af inom lagrådet franställda anmärkningar blefvo dessa bestämmelser väsentligen omarbetade. De i det remitterade förslaget innefattade bestämmelserna om bevakande af kronans rätt i aflösning-ärenden hafva utbytts mot stadgande, att särskildt ombud för kronan skall förordnas i dylikt ärende; hvarjämte i förslaget intagits bestämmelse därom, att fordringsägarna redan vid ärendets handläggning inför Konungens befallningshafvande skola inkallas genom underrättelse med posten eller kungörelse i tidningarna.

Uppenbarligen är det af vikt, att aflösning af frälseränta kan försiggå med minsta möjliga kostnad och tidsutdräkt. En kostsam och långvarig process torde i väsentlig grad kunna motverka de omständigheter, som kunna antagas komma att utgöra motiv för ränteinnehafvare eller jordägare att begära räntans aflösning. Det är därför af betydelse, att förfarandet inför Konungens befallningshafvande, så anordnas, att det på samma gång lämnar utsikt till åstadkommande af enighet i frågan och tillika blir för parterna, särskildt sökanden, så litet betungande som möjligt.

I detta hänseende äro enligt utskottets förmenande de i det Kungl. förslaget meddelade bestämmelserna icke tillfyllestgörande. Det synes ur ofvannämnda synpunkt icke vara lämpligt att låta kronan och fordringsägare, hvilka äga rätt till betalning ur räntan, hos Konungens befallningshafvande behandlas såsom parter. Hvad kronan angår, synes dess uppträdande såsom part i ärendet genom ett särskildt förordnad ombud, kunna blifva till afsevärdt hinder för åstadkommande af enighet och sakens afgörande hos Konungens befallningshafvande. Med hänsyn till svårigheten att exakt bedöma de förhållanden, hvaraf kronans intressen i dessa ärenden kunna vara beroende, på hvilket härvid hufvudvikten ligger,

lärer ett dylikt ombud ofta nog tveka att taga på sitt ansvar att godkänna uppgörelser om storleken af de förmåner, efter hvilka räntans värde och därmed äfven kronans bidrag skall beräknas. Enligt utskottets förmenande böra kronans intressen kunna tillfyllest tillgodoses därigenom, att i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det ursprungliga förslaget åt Konungens befallningshafvande inrymmes rätt att pröfva storleken af räntans uppgifna innehåll. Utskottet har därför hemställt, att bestämmelsen i 5 § i Kungl. Maj:ts förslag om förordnande af ombud för kronan måtte utgå och i dess ställe i 7 § intagas föreskrift därom, att vid bestämmande af räntans innehåll giltigheten af därom träffad öfverenskommelse eller lämnad uppgift skall vara beroende af, huruvida Konungens befallningshafvande ej funnit nämnda innehåll oskäligt högt upptaget.

Hvad fordringsägarna angår synes ej heller nödigt eller lämpligt att redan inför Konungens befallningshafvande låta dem intaga ställning af parter, då jämväl i denna anordning, såsom äfven af departementschefen framhålls, ligger en fara för väsentlig förökning af detta förfarandes svårhandterlighet och däraf följande olägenheter. Dessa sakägares rätt synes utskottet tillfyllest vara iakttagen, därest man bibehåller den i 5 § föreslagna bestämmelsen om deras under rättande i särskildt angifven ordning om det öppnade aflösningsförfarandet och därigenom bereder dem tillfälle att inför Konungens befallningshafvande yttra sig i frågan, om de finna sådant af behovet påkalladt för bevarande af sin rätt.

Varder saken af Konungens befallningshafvande, på grund af att enighet ej kunnat uppnås, hänvisad till domstol, synes det däremot vara riktigt att såväl kronan som fordringsägarna blifva i behörig ordning instämda för att kunna vid domstolen bevaka sin talan.

I enlighet härmed har utskottet föreslagit en ändrad lydelse af 7 § och i sammanhang därmed vidtagit vissa ändringar i 5 och 6 §§.

9 §.

Den i förevarande § af utskottet föreslagna ändringen är af uteslutande redaktionell art.

12 §.

I det remitterade förslaget var, för vinnande af ökad trygghet för statsverket att dess rätt blefve behörigen bevakad, advokatfiskalen i kammarkollegiet tillerkänd befogenhet att på kronans vägnar föra talan mot Konungens befallningshafvandes beslut i aflösningsärende, hvarjämte före-

skrifvits, att sådant beslut skulle genom Konungens befallningshafvandes försorg delgifvas advokatfiskalen.

I Kungl. Maj:ts förslag, enligt hvilket särskildt ombud skulle redan från början utses för kronan, var detta stadgande icke erforderligt, utan blefvo dessa bestämmelser i propositionen uteslutna.

Då utskottet föreslagit, att föreskriften om förordnande af kronoombud redan vid målets handläggning hos Konungens befallningshafvande skulle ur förslaget utgå, har utskottet ansett nödigt i förevarande § intaga ett stadgande af liknande innehåll som i det remitterade förslaget.

Den i öfrigt i förevarande § vidtagna ändringen har föranledts af utskottets ändringar i 5—7 §§.

18 §.

I likhet med Kungl. Maj:t har utskottet ansett, att, då anteckning jämlikt lagen om aflösning af vissa frälseräntor eller lagen om sammanläggning af frälseränta med den fastighet, hvaraf räntan utgår, skall göras i lagfarts- eller inteckningsprotokollen, enahanda anteckning bör verkställas i lagfarts- eller inteckningsböckerna. I Kungl. Maj:ts förslag hafva bestämmelserna härom influtit i form af särskilda förslag till lagar om ändring i 18 § af förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom samt 61 § af förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom.

Emellertid har utskottet i anledning af Kungl. Maj:ts proposition nr 22 med förslag till lag om ändring i vissa delar af utsökningslagen m. m. hemställt, att Riksdagen måtte för sin del antaga förslag till lag om ändrad lydelse af, bland annat, 61 § inteckningsförordningen, hvilken lydelse är en annan än den i förevarande lagförslag upptagna; och är nyssberörda genom propositionen nr 22 föreslagna lag afsedd att träda i kraft den 1° januari 1914.

Med hänsyn härtill har utskottet funnit det lämpligast att låta de i förevarande proposition upptagna förslagen till lagar om ändringar i 18 § lagfartsförordningen och 61 § inteckningsförordningen utgå samt intaga bestämmelsen om anteckning i lagfarts- och inteckningsböckerna i de särskilda lagförslag, med afseende på hvilka denna föreskrift är afsedd att gälla.

I förevarande lagförslag har alltså dylikt stadgande upptagits i en särskild paragraf, som erhållit paragrafnummer 18. Med anledning häraf har åt förutvarande 18 § gifvits paragrafnummer 19.

Motsvarande ändring har ock införts i 9 § af förslaget till lag om sammanläggning af frälseränta med den fastighet, hvaraf räntan utgår, samt

förslaget till lag om ändrad lydelse af förordningen den 20 juli 1855 angående kronans rätt vid återbetalning af lån, som blifvit i jordebok antecknade.

20 §.

I en den 11 april 1912 dagtecknad. till chefen för justitiedepartementet ingifven skrivelse, som till laguskottet öfverlämnats till kännedom, har direktionen för Danviks hospital bl. a. anfört följande:

»Inom kungl. justitiedepartementet har utarbetats ett förslag till lag om aflösning af vissa frälseräntor, som genom kungl. proposition förelagts innevarande års riksdag.

Såsom bekant har hospitalet genom kungl. brefvet den 21 juli 1813 tillförsäkrats rätt till åtnjutande af rekognitionsafgift med 3 procent af köpeskillingen vid försäljning af hemman, till hvilket hospitalet äger lösnings- eller optionsrätt. Denna hospitalet tillkommande lösningsrätt är, jämlikt 4 kap. 5 § jordabalken, en följd af hospitalets rätt till frälseränta.

Om nu räntan aflöses och därmed äfven lösnings- eller optionsrätten bortfaller, uppstår den frågan, huruvida därefter 1813 års kungl. bref förlorat gällande kraft eller om hospitalet fortfarande är berättigadt att vid blifvande försäljningar af hemmanet åtnjuta den i samma bref bestämda rekognitionsafgift.

Då åtminstone uti samtliga efter den 17 maj 1861 utfärdade skatteköpebref såsom ett uttryckligt villkor för skatteköpet stadgats, att rekognitionsafgift skall erläggas i enlighet med 1813 års kungl. bref, vill det synas, som om den omständigheten, att den vid skatteköpet utgående räntan sedermera aflöses med ett belopp en gång för alla, icke kan förringa giltigheten af öfriga vid skatteköpet fastställda villkor. Enahanda synes jämväl böra vara förhållandet beträffande sådana före den 17 maj 1861 skedda skatteköp, där samma bestämmelse om erläggande af rekognitionsafgift intagits.

Att denna fråga emellertid icke är fullt tydlig framgår däraf, att då lagberedningen i sitt förslag till jordabalk, afgifvet den 9 oktober 1909, ifrågasatte upphäfvandet af gällande bestämmelser om lösningsrätt till fast egendom, beredningen ansåg sig böra i lagen intaga en särskild § med bestämmelse (§ 10 i förslaget till lag om hvad iakttagas skall i afseende å införande af nya jordabalken), så lydande: Utan hinder däraf att lösningsrätt till vissa Danviks hospital — — förut tillhöriga hemman och lägenheter icke vidare äger rum — — äge hospitalet — — tillgodonjuta dem genom kungl. brefven den 21 juli 1813 — — tillförsäkrad rätt att

vid köp och försäljning af fastighet, hvartill lösningrätt ägde rum, be-
komma viss afgift, i händelse lösningrätten ej utöfvades.

Med hänsyn härtill synes, för den händelse den hospitalet tillkom-
mande rätt till ränta aflöses med ett penningbelopp en gång för alla, en
föreskrift af analog lydelse som den här ofvan anförda böra upptagas.
Sker icke detta, kan hospitalet drabbas af oberäkneliga förluster i framtiden.»

Liksom Danviks hospital äger Lunds domkyrka lösningrätt till vissa
från kyrkan försålda hemman. Den 30 april 1766 förordnade Kungl.
Maj:t, att domkyrkoheemmanen finge till skatte- eller besittningrätt för-
säljas under villkor, att åborna jämte skatteköpsafgift skulle utgifva vissa
afgifter dels vid åboombyten i stället för städja, dels för körslor och dags-
verken. I skattebref, som utfärdats vid de tillfällen, då jämlikt 1766 års
kungl. bref domkyrkoheemman eller »gatehus» försåls till skatte, plögade
kammarkollegiet, ehuru särskild föreskrift därom ej lämnats, intaga för-
behåll om hembud till domkyrkan vid försäljning utom börd. I ett kungl.
bref till kammarkollegium den 27 augusti 1817 förklarade Kungl. Maj:t,
att domkyrkans berörda lösningrätt icke borde eftergifvas utan begagnas
antingen till skatterättighetens inlösen eller till en viss erkänsla för lösning-
rättens afsägelse, såsom vid Danviks hospital skedde, hvarjämte i kungl.
brevet den 26 oktober 1827 förklarades, att vid de tillfällen, då Lunds dom-
kyrkoråd icke själf inlöser dess till försäljning ledigblifna domkyrkoskatte-
hemman utom börd, domkyrkorådet icke äger att af vederbörande äska
högre afgift än en procent af köpeskillingen.

I motiven till sitt i ofvanintagna skrifvelse citerade förslag, som
jämväl afsåg den Lunds domkyrka enligt ofvannämnda kungl. bref den 27
augusti 1817 tillkommande rätt, anför lagberedningen bl. a.:

»Af den nu lämnade redogörelsen framgår, att den lösningrätt, som
tillkommer Danviks hospital, hvilar på den i 4 kap. 5 § jordabalken stad-
gade grund, ränteägarrens lösningrätt till frälsehemman, som sålts utom
börd. Så har ock i praxis hospitalets berörda rätt uppfattats. Med hän-
syn till 1817 års bref torde detsamma väl äfven vara fallet med Lunds
domkyrkas lösningrätt till skattesålda hemman och gatehus, churu dessa
i jordeboken upptagas under skatttitel. Är grunden till ifrågavarande
lösningrätter den nu angifna, komma de att försvinna i och med det att
stadgandet i 4 kap. 5 § jordabalken för framtiden sättes ur gällande kraft;
och föreligga enligt beredningens tanke inga särskilda skäl att för nu ifråga-
varande fall bibehålla ränteägarrens lösningrätt. Visserligen har i såväl
ena som andra fallet i skatteköpebrefven intagits förbehåll om hembud
vid försäljning utom börd, men synes detta så mycket mindre kunna gifva

lösningrätten en oberoende af nämnda lagrum bestående helgd, som, därest lösningrätten skulle stödja sig ej på lag utan på särskildt aftal vid skatteförsäljningen, ett sådant aftal ej mot 1 kap. 2 § jordabalken, sådan den lyder enligt förordningen den 1 maj 1810, jämförd med förordningen den 6 februari 1849, kan äga giltighet.

Skulle emellertid lösningrätten utan vidare upphöra, komme däri-genom hospitalet och domkyrkan att beröfvas äfven dess ekvivalent, ofvan berörda rekognition och erkänsla. Ett sådant mot billighet stridande resultat har beredningen genom stadgandet i förevarande paragraf velat före-komma. Under enahanda villkor, hvarunder hospitalet eller domkyrkan hittills, när de ägt lösningrätt, men ej velat begagna sig däraf, haft rätt att uppbära ifrågavarande afgifter, böra de därvid bibehållas. När alltså enligt hittills gällande lag lösningrätten skulle hafva kunnat göras gällande men på grund af den nya lagen ej vidare må utöfvas, skola likväl berörda afgifter utgå.

I detta sammanhang vill beredningen erinra, hurusom senast vid 1898 års riksdag väckts fråga om upphörande eller afskrifning af den Lunds domkyrka tillkommande 'erkänslan', hvilket förslag af Riksdagen afslogs på hemställen af statsutskottet, som yttrade, att ett upphäfvande af dessa afgifter gifvetvis skulle beröra domkyrkans rätt och sålunda äfven prästerskapets privilegier.»

Med hänsyn till här anmärkta förhållanden har utskottet, utan att närmare inlåta sig på frågan om den rätt, som ofvan åberopade kungl. bref må medföra för Danviks hospital och Lunds domkyrka till en sådan afgift, som här är i fråga, ansett det böra i lagen intagas uttryckligt stadgande därom, att aflösning af frälseränta från fastighet, som förut till-hört nämnda hospital eller domkyrka, icke inverkar på den rätt, som jäm-lik ofvanberörda kungl. bref den 21 juli 1813 och den 27 augusti 1817 må tillkomma hospitalet eller domkyrkan. Detta stadgande har i förevarande lagförslag insatts såsom 20 §.

**Förslaget till lag om sammanläggning af frälseränta med den fastighet,
hvaraf räntan utgår.**

9 §.

Beträffande skälet för den i denna § vidtagna ändringen får utskottet hänvisa till hvad ofvan under 18 § i förslaget till lag om aflösning af vissa frälseräntor anförts.

Förslaget till lag om ändrad lydelse af 11 kap. 2 § jordabalken.

Förevarande lagförslag är föranledt af det i 10 § i förslaget till lag om sammanläggning af frälseränta med fastigheten stadgade förbud mot inteckning i frälseränta, därest ej inteckningen är utfäst, då lagen träder i kraft, eller inteckning för fordran, för hvilken räntan jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken vid nämnda tid häftar, sökes inom den i sistnämnda lagrum angifna tid.

Mot ifrågavarande förslag har utskottet ej funnit anledning till anmärkning.

Förslagen till lag om ändrad lydelse af 18 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875 och till lag om ändrad lydelse af 61 § i förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 juni 1875.

Utskottet får beträffande skälen till uteslutande af dessa förslag hänvisa till hvad därom ofvan vid 18 § i förslaget till lag om aflösning af vissa frälseräntor anförts.

Förslaget till lag om ändrad lydelse af förordningen den 20 juli 1855 angående kronans rätt vid återbetalning af lån, som blifvit i jordebok antecknade.

Beträffande grunden för förevarande lagförslag anför departementschefen:

»Lagrådet har erinrat, att förebilden till de i förslaget till lag om aflösning af vissa frälseräntor upptagna föreskrifterna om förskotts antecknande i jordebok och verkan däraf vore att söka i gällande bestämmelser om odlingslån, men att dessa icke innehölle någon motsvarighet till de i samma förslag — 16 § i det remitterade, 14 § i det omarbetade förslaget — intagna stadgandena om anteckning i inteckningsprotokollet angående förskottet och därmed sammanhängande förhållanden. Det kunde enligt lagrådets mening ifrågasättas, huruvida icke samtidigt med införande af de nu föreslagna stadgandena motsvarande föreskrifter borde meddelas med afseende å de ur den synpunkt, som föranledt stadgandenas upptagande, mycket mera betydelsefulla odlingslånen. Sådana föreskrifter syntes böra få tillämpning jämväl i fråga om lån, som redan antecknats i jordeboken och ej blifvit till fullo inbetalda.

I den af lagberedningen den 31 december 1907 framlagda andra afdelningen af dess förslag till jordabalk innefattas ett förslag till lag om ändrad lydelse af förordningen den 20 juli 1855 angående kronans rätt vid återbetalning af lån, som blifvit i jordebok antecknade. Genom detta förslags antagande skulle det af lagrådet angifna syftet vinnas, och då nämnda syfte synes mig berättigadt, hemställer jag, att åtgärd nu vidtages för berörda förslags upphöjande till lag, endast med den jämkning, som föranledes däraf, att förslaget kommer att behandlas före de till nya jordabalken hörande inskrifningsförfattningarna.»

Beträffande det skäl, som legat till grund för de af utskottet i förevarande lagförslag vidtagna ändringarna, får utskottet hänvisa till hvad utskottet anfört vid 18 § i förslaget till lag om aflösning af vissa frälseräntor.

På grund af hvad sålunda anförts får utskottet hemställa,

1) att Riksdagen, med afslag å grefve Mörnens och herr Åkerlunds ofvanberörda motioner, måtte, med tillkännagifvande att Riksdagen ej kunnat antaga Kungl. Maj:ts förslag till lag om aflösning af vissa frälseräntor i oförändradt skick, för sin del antaga följande förslag till

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

L a g

om aflösning af vissa frälseräntor.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Frälseränta, som ej, efter hvad särskildt är stadgadt, må inlösas för statsverkets räkning, må, i enlighet med hvad nedan sägs, aflösas mot ersättning i penningar, om räntans ägare eller ägaren af den fastighet, af hvilken räntan utgår, det begär.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

2 §.

Af ersättningen varde en fjärdedel af statsmedel gulden och tre fjärdedelar af statsmedel förskjutna.

Såsom afbetalning och ränta å hvad sålunda förskjutits skall fastighetens ägare årligen erlægga ett för hvarje år lika belopp, så bestämdt, att det förskjutna beloppet jämte fyra procent årlig ränta å hvad vid hvarje tid däraf återstår oguldet är fyrtio år från förskottets utgifvande till fullo betaldt till statsverket.

3 §.

Ansökning om aflösning af frälseränta skall göras hos Konungens befallningshafvande i det län, där fastigheten är belägen; och bifoge sökanden

- 1) bevis, att han äger räntan eller fastigheten, samt uppgift å ägaren i förra fallet af fastigheten och i senare fallet af räntan,
- 2) för sökanden tillgängliga upplysningar om räntans tillkomst och de i räntan ingående förmåner samt
- 3) gravationsbevis angående räntan.

4 §.

Då ansökning om aflösning af frälseränta inkommit, göre Konungens befallningshafvande anmälan därom hos domaren i orten; och varde å nästa rättegångsdag under lagtima ting anteckning om ansökningen införd i lagfarts- och inteckningsprotokollen.

Konungens befallningshafvande inhämta ock från kammarkollegiet de upplysningar, som må vara för kollegiet tillgängliga och äga betydelse för pröfning af ansökningen.

5 §.

Finner Konungens befallningshafvande frälseräntan vara af beskafvenhet att kunna aflösas, gifve ägare af fastigheten eller räntan, den där icke är sökande, tillfälle att yttra sig öfver ansökningen. Har sådan

5 §.

Finner Konungens befallningshafvande frälseräntan vara af beskafvenhet att kunna aflösas, gifve ägare af fastigheten eller räntan, den där icke är sökande, tillfälle att yttra sig öfver ansökningen. Har sådan

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

egendom blifvit af en till annan öfverlåten, må ansökningen, innan nye ägaren sökt lagfart, med laga verkan delgifvas förre ägaren.

Besväräs räntan af sökt eller beviljad inteckning eller kan räntan jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken häfta för ogulden köpeskillning, skall underrättelse om ansökningen genom Konungens befallningshafvandes försorg med posten sändas till kända innehafvare af sådana fordringar och, om innehafvare af dylik fordran är okänd, införas i allmänna tidningarna och tidning inom orten tre gånger.

Konungens befallningshafvande förordne ock ombud att i fråga om aflösningen bevaka kronans rätt.

6 §.

Vistas part, som i 5 § första stycket sägs, å okänd ort, eller är han utrikes å sådan ort, att hans hörande skulle föranleda synnerlig svårighet eller tidsutdräkt, och finnes ej någon, som äger för honom i ärendet föra talan, förordne, på anmälan af Konungens befallningshafvande, domstolen i den ort, där fastigheten är belägen, god man att i fråga om aflösningen företräda den frånvarande.

7 §.

Råder ej tvist, huruvida skyldighet att utgifva frälseränta föreligger,

egendom blifvit af en till annan öfverlåten, må ansökningen, innan nye ägaren sökt lagfart, med laga verkan delgifvas förre ägaren.

Vistas part, som i första stycket sägs, å okänd ort, eller är han utrikes å sådan ort, att hans hörande skulle föranleda synnerlig svårighet eller tidsutdräkt, och finnes ej någon, som äger för honom i ärendet föra talan, förordne, på anmälan af Konungens befallningshafvande, domstolen i den ort, där fastigheten är belägen, god man att i fråga om aflösningen företräda den frånvarande.

6 §.

Besväräs räntan af sökt eller beviljad inteckning eller kan räntan jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken häfta för ogulden köpeskillning, skall underrättelse om ansökningen genom Konungens befallningshafvandes försorg med posten sändas till kända innehafvare af sådana fordringar och, om innehafvare af dylik fordran är okänd, införas i allmänna tidningarna och tidning inom orten tre gånger.

§ 7.

Råder ej tvist, huruvida skyldighet att utgifva frälseränta föreligger,

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

och har mellan *räntans och fastighetens ägare samt ombudet för kronan och fordringsägare, som föra talan i ärendet*, träffats öfverenskommelse, hvilka förmåner skola anses i räntan ingå, eller har eljest af part därom meddelad uppgift, som delgifvits *öfriga parter, af dem lämnats obestridd, varde* räntan bestämd i enlighet *härmed*. Vinnes ej, enligt hvad nu är sagdt, enighet om räntans innehåll, skola, om icke någon af parterna det bestridt, de ränteförmåner, som utgå för år, beräknas efter medeltalet af de belopp i penningar eller persedlar, med hvilka räntan utgått under de tio åren närmast före det denna lag trädt i kraft.

Har tvist yppats, huruvida skyldighet att utgifva frälseränta föreligger, eller kan eljest räntan ej bestämmas efter hvad i första stycket sägs, hänvise Konungens befallningshafvande sökanden att efter stämning å *öfriga parter* vid domstol föra talan till styrkande af räntans tillvaro eller de i räntan ingående förmåner.

och har mellan *parterna* träffats öfverenskommelse, hvilka förmåner skola anses i räntan ingå, eller har eljest af part därom meddelad uppgift, som delgifvits *motparten, af denne lämnats obestridd, då varde, därest ej Konungens befallningshafvande finner räntans innehåll vara oskäligt högt upptaget och ej heller fordringsägare, som i 6 § afses, bestridt öfverenskommelsen eller den meddelade uppgiften*, räntan bestämd i enlighet *därmed*. Vinnes ej, enligt hvad nu är sagdt, enighet om räntans innehåll, skola, om icke någon af parterna det bestridt, de ränteförmåner, som utgå för år, beräknas efter medeltalet af de belopp i penningar eller persedlar, med hvilka räntan utgått under de tio åren närmast före det denna lag trädt i kraft.

Har tvist yppats, huruvida skyldighet att utgifva frälseränta föreligger, eller kan eljest räntan ej bestämmas efter hvad i första stycket sägs, hänvise Konungens befallningshafvande sökanden att efter stämning å *motparten och kronan samt kända fordringsägare, som i 6 § afses*, vid domstol föra talan till styrkande af räntans tillvaro eller de i räntan ingående förmåner.

8 §.

Anställes talan vid domstol, hälle Konungens befallningshafvande den af kammarkollegiet lämnade utredning och öfriga handlingar i ärendet domstolen till handa.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

9 §.

Ersättningen för ränteförmån, som utgöres med visst belopp för år, skall uppgå till tjugufem gånger nämnda belopp. Utgår årlig förmån i annat än penningar, och är ej särskild grund för beräkning af dess värde i penningar med laga verkan bestämd, varde värdet för år beräknadt efter medeltalet af den årliga markegången för de sist förflutna tio åren med tillägg af *stadgad* forsellönsersättning. Kan sådan beräkning ej göras efter länets markegångstaxa, bestämme Konungens befallningshafvande efter hvad skäligen pröfvas förmånens värde för år.

Innefattar frälseräntan förmån, som ej utgår med visst belopp för år, bestämme Konungens befallningshafvande ersättningen för sådan förmån enligt hvad skäligen pröfvas.

Skall enligt hvad ofvan är sagdt förmåns värde för år eller ersättningen för förmån bestämmas efter hvad skäligen pröfvas, äge Konungens befallningshafvande inhämta yttrande af sakkunniga, om sådant finnes erforderligt.

9 §.

Ersättningen för ränteförmån, som utgöres med visst belopp för år, skall uppgå till tjugufem gånger nämnda belopp. Utgår årlig förmån i annat än penningar, och är ej särskild grund för beräkning af dess värde i penningar med laga verkan bestämd, varde värdet för år beräknadt efter medeltalet af den årliga markegången för de sist förflutna tio åren med tillägg af forsellönsersättning, *där sådan skall utgå*. Kan sådan beräkning ej göras efter länets markegångstaxa, bestämme Konungens befallningshafvande efter hvad skäligen pröfvas förmånens värde för år.

Innefattar frälseräntan förmån, som ej utgår med visst belopp för år, bestämme Konungens befallningshafvande ersättningen för sådan förmån enligt hvad skäligen pröfvas.

Skall enligt hvad ofvan är sagdt förmåns värde för år eller ersättningen för förmån bestämmas efter hvad skäligen pröfvas, äge Konungens befallningshafvande inhämta yttrande af sakkunniga, om sådant finnes erforderligt.

10 §.

Är aflösningen ej begärd af fastighetens ägare, och finnes, att hvad denne enligt 2 § skulle blifva pliktig årligen erlägga såsom afbetalning och ränta å det af statsmedel förskjutna beloppet öfverstiger hvad han är skyldig såsom frälseränta för hvarje år utgifva, med beräkning efter hvad

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

i 9 § sägs af värdet å årlig förmån, som utgår i annat än penningar, varde ansökningen afslagen, därest ej fastighetsägaren medgifver, att aflösningen ändå må äga rum.

11 §.

Möter ej enligt hvad i 10 § sägs hinder mot bifall till ansökningen, skall Konungens befallningshafvande genom utslag fastställa ersättningen och föreskrifva, från och med hvilket kalenderår frälseräntan skall upphöra att utgå; skolande, där ej förhållandena till annat föranleda, tiden för räntans upphörande bestämmas till ingången af kalenderåret närmast efter det utslaget vunnit laga kraft. Konungens befallningshafvande gifve ock i utslaget tillkänna, hvad fastighetsägaren har att iakttaga i fråga om erläggande af ränta och afbetalning å det belopp statsverket förskjuter.

12 §.

Besvär öfver Konungens befallningshafvandes beslut i fråga, som ofvan sägs, må anföras hos kammarkollegiet före klockan tolf å sextionde dagen från det beslutet gafs; och må öfver kammarkollegiets beslut besvär anföras hos Konungen före klockan tolf å sextionde dagen från det kollegiets beslut gafs.

Underrättelse om att Konungens befallningshafvande eller kammarkollegiet meddelat utslag angående aflösning af frälseränta och om tiden då det skett skall genom myndighetens försorg ofördröjligen införas i allmänna tidningarna och tidning inom orten samt med posten sändas till parterna så ock till känd innehafvare af fordran, som i 5 § sägs, ändå att han ej fört talan i ärendet.

12 §.

Besvär öfver Konungens befallningshafvandes beslut i fråga, som ofvan sägs, må anföras hos kammarkollegiet före klockan tolf å sextionde dagen från det beslutet gafs; och må öfver kammarkollegiets beslut besvär anföras hos Konungen före klockan tolf å sextionde dagen från det kollegiets beslut gafs.

Konungens befallningshafvandes utslag angående aflösning af frälseränta varde genom befallningshafvandes försorg ofördröjligen delgifvet advokatfiskalen i kammarkollegiet, hvilken äger att mot utslaget föra talan för bevarande af kronans rätt.

Underrättelse om att Konungens befallningshafvande eller kammarkollegiet meddelat utslag angående aflösning af frälseränta och om tiden då det skett skall genom myndig-

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

hetens försorg ofördröjligen införas i allmänna tidningarna och tidning inom orten samt med posten sändas till parterna *samt kända innehafvare af fordringar, som i 6 § afses.*

13 §.

Angående förskott, som ofvan är sagdt, skall anteckning, på sätt om lån från odlingslånefonden är stadgadt, göras i den jordebok, där fastigheten senast blifvit införd; och åtnjute därefter statsverket för de årliga afbetalnings- och räntebeloppen lika rätt i den fastighet, från hvilken frälseräntan utgått, som för afgäld af fast egendom, hvarom i 17 kap. 6 § handelsbalken sägs.

14 §.

Sedan utslag, som i 11 § omförmäles, vunnit laga kraft, låte Konungens befallningshafvande verkställa anteckning enligt 13 § samt införa meddelande om utslaget i länskungörelserna. Konungens befallningshafvande insände ock till domaren i orten anmälan ej mindre om frälseräntans upphörande än äfven om förskottet samt de årliga afbetalnings- och räntebeloppen äfvensom den i jordeboken införda anteckning; och varde å nästa rättegångsdag under lagtima ting anteckning om räntans upphörande gjord i lagfarts- och in-teckningsprotokollen samt anteckning om förskottet och hvad därtill hör införd i in-teckningsprotokollet.

När förskjutet belopp blifvit till fullo betaldt, skall ock anmälan härom göras och i in-teckningsprotokollet införas enligt hvad nyss sagts.

15 §.

Konungens befallningshafvande utbetale vid början af det kalender-år, från och med hvilket frälseräntan enligt laga kraftäggande utslag upphör att utgå, ersättningen till frälseräntans ägare, dock att, om räntan besväras af sökt eller beviljad in-teckning eller kan jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken häfta för ogulden köpeskillning, hvad om fördelning af köpeskillning för utmätningsvis såld fast egendom är stadgadt skall äga motsvarande tillämpning. Kallelse till sammanträde för ersättningens fördelning skall genom Konungens befallningshafvandes försorg med posten

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

sändas till kända innehafvare af fordringar, för hvilka räntan svarar, samt, om innehafvare af dylik fordran är okänd, införas i allmänna tidningarna och tidning inom orten tre gånger, sista gången minst fjorton dagar före sammanträdet.

Innehades frälseräntan såsom fideikommiss, hälle Konungens befallningshafvande den ägaren tillkommande ersättning inne, till dess Konungen förordnat, huru med medlen skall förfaras.

Uppstår tvist om rätten till ersättningen, eller möter eljest hinder för utbetalande af denna, låte Konungens befallningshafvande, om så begäres, insätta medlen i bankinrättning för att innestå mot ränta; och komme räntan den till godo, som finnes vara berättigad till ersättningen.

16 §.

Fastighetens ägare vare berättigad att när som helst, sex månader efter uppsägning, inbetala hela det å förskottet återstående beloppet jämte därå upplupen ränta.

17 §.

Ersättning till sakkunniga, som i 9 § omförmålas, samt kostnaden för kungörelser, delgifningar och dylika åtgärder, som enligt denna lag ske genom myndighets försorg, skola gäldas af allmänna medel.

18 §.

Där enligt denna lag anteckning skall göras i lagfarts- eller in-teckningsprotokollet, varde anteckningen jämväl införd i lagfarts- eller in-teckningsboken.

18 §.

19 §.

Hvad i denna lag stadgas äge ej tillämpning i afseende å frälseränta, som, då aflösning begäres, är med fastigheten förenad i samme ägares hand.

Begäres aflösning af frälseränta, som varit med fastigheten förenad men blifvit åter därifrån skild, och har föreningen inträdd eller fortfarit efter den 31 mars 1911, skall ej någon del af ersättningen gäldas af stats-

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

medel, men varde ersättningen i sin helhet förskjuten af dylika medel och äge i öfrigt stadgandena i denna lag motsvarande tillämpning.

I fråga om de från hospitalen till kronan indragna räntor äge hvad i denna lag stadgas ej tillämpning.

20 §.

Aflösning af frälseränta från fastighet, som förut tillhört Danviks hospital eller Lunds domkyrka, inverkar icke på den rätt till viss afgift vid fastighetens försäljning, som på grund af bestämmelserna i kungl. brefven den 21 juli 1813 och den 27 augusti 1817 må tillkomma hospitalet eller domkyrkan.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1913.

2) att Riksdagen måtte för sin del antaga följande förslag till

Lag

om sammanläggning af frälseränta med den fastighet, hvaraf räntan utgår.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Frälseränta må, i enlighet med hvad nedan sägs, sammanläggas med den fastighet, hvaraf räntan utgår.

2 §.

Sammanläggning må ej ske, om i lagfartsprotokollet finnes antecknad, att klander blifvit instämt å fång till egendom, hvarom fråga är, eller

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

rätten därtill eljest finnes tvistig eller sådan egendom är utmätt eller beslut är meddeladt om dess försäljning i den ordning, som om utmätt fast egendom är stadgad.

Ej heller må sammanläggning äga rum, utan så är att antingen endera egendomen icke är besvärad af sökt eller beviljad in-teckning eller ock, om båda egendomarna äro sålunda besvärade, den ena häftar allenast för sådana in-teckningar, som äro i samma in-bördes ordning gällande jämväl i den andra, samt i denna icke finnes annan in-teckning med bättre eller lika rätt.

Hvad ofvan sagts i fråga om in-teckning äge tillämpning beträffande fordran eller annan rättighet, för hvilken egendom, som förut är nämnd, kan häfta jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken.

3 §.

Hafva frälseräntan och fastigheten kommit i samme ägares hand, äge rätten, på ansökning af ägaren, föreskrifva, att räntan skall vara med fastigheten sammanlagd.

Sådan föreskrift må dock ej meddelas, med mindre sökanden erhållit lagfart å såväl räntan som fastigheten eller, därest någondera förvärfvats genom fång, hvarmed han enligt äldre lag ej varit skyldig att lagfara, hans åtkomst till denna egendom styrkes.

4 §.

Gör ägare af frälseränta, som ej besväras af sökt eller beviljad in-teckning och ej heller kan häfta för fordran enligt 11 kap. 2 § jordabalken, ansökning om räntans sammanläggning med fastigheten, vare, äfven om ej jämväl denna är i sökandens hand, lag som i 3 § första stycket sägs.

Hvad i 3 § andra stycket stadgas äge motsvarande tillämpning i fråga om sökanden och fastighetens ägare. }

5 §.

Meddelas lagfart å fång till endera egendomen för den, som förut har eller samtidigt erhåller lagfart jämväl å den andra, eller varder, efter det fång till båda egendomarna blifvit för samme ägare lagfarna, in-teck-

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

ning i sådan egendom sökt, beviljad, förnyad, helt och hållet eller till viss del dödad eller under annan nedsatt, och möter ej för sammanläggning hinder efter hvad i 2 § första eller andra stycket sägs, höre rätten ägaren, huruvida han har något att erinra mot att dylik åtgärd vidtages. Är ej sådant fall för handen, att enligt 2 § sammanläggning ej må ske, och visar ej ägaren skälig anledning till att sammanläggning skulle lända honom till förfång, föreskrifve rätten, att räntan skall vara med fastigheten sammanlagd.

Möter allenast på den grund, att egendom kan häfta jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken, hinder att meddela föreskrift om sammanläggning, förklare rätten frågan därom hvilande, intill dess den i samma § angifna tid för intecknings sökande är ute.

6 §.

Är lagfart å fång till frälseräntan och fastigheten samme ägare beviljad, och synes förhållande, som enligt 2 § utgör hinder för sammanläggning, ej föreligga, äge rätten, äfven utan sammanhang med ärende angående lagfart å sådan egendom eller inteckning däri, väcka fråga om sammanläggning och därom förordna efter hvad i 5 § första stycket sägs.

7 §.

Frälseränta upphöre, då den sammanlægges med fastigheten.

8 §.

Sammanlægges frälseränta, hvari inteckning är beviljad, med fastigheten, gälle inteckningen i denna. Varder efter sammanläggning men på grund af tidigare rätt till räntan ansökning om inteckning gjord eller fullföljd, skall inteckningen, om ansökningen bifalles, fastställas att gälla i fastigheten.

9 §.

Angående väckt fråga om sammanläggning och rättens beslut däröfver skall anteckning göras i lagfarts- och inteckningsprotokollen.

9 §.

Angående väckt fråga om sammanläggning och rättens beslut däröfver skall anteckning göras i lagfarts- och inteckningsprotokollen *samt*

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Skall enligt hvad i 8 § sägs i frälseränta beviljad inteckning gälla i fastigheten *göre ock rätten* anteckning därom i inteckningsprotokollet.

lagfarts-ochinteckningsböckerna. Skall enligt hvad i 8 § sägs i frälseränta beviljad inteckning gälla i fastigheten, *skall* anteckning därom *göras* i inteckningsprotokollet *och inteckningsboken*.

10 §.

Inteckning i frälseränta må ej beviljas, med mindre inteckningen är utfäst då denna lag träder i kraft, eller inteckning för fordran, för hvilken räntan jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken vid nämnda tid häftar, sökes inom den i samma § angifna tid.

11 §.

Äro frälseräntan och fastigheten förenade i samme ägares hand och intecknade för samma fordran, må inteckningen ej i någondera egendomen helt och hållet eller till viss del dödas, om ej liknande åtgärd vidtages i afseende å den andra egendomen eller efter inteckningens dödande i frälseräntan denna icke vidare besväras af inteckning; dock göres härigenom ej ändring i hvad som är stadgadt angående rätt att, sedan fast egendom blifvit utmätningvis såld, låta döda inteckning, som till följd af försäljningen blifvit utan verkan.

Inteckning, för hvilken frälseräntan och fastigheten gemensamt häfta, må ej i frälseräntan nedsättas under annan gemensam inteckning, med mindre liknande åtgärd vidtages i afseende å fastigheten, och ej heller nedsättas under inteckning, för hvilken frälseräntan ensam svarar; ej heller må, då frälseräntan och fastigheten äro i samme ägares hand, inteckning, som meddelats i egendomarna gemensamt, i fastigheten nedsättas under annan gemensam inteckning, utan att liknande åtgärd vidtages i afseende å frälseräntan.

12 §.

Frälseränta, som innehafves såsom fideikommiss, må ej sammanläggas med fastigheten, med mindre fideikommisset omfattar äfven denna.

Utgår af fastighet, som innehafves såsom fideikommiss, frälseränta, som ej omfattas af fideikommisset, och besväras räntan af sökt eller beviljad inteckning, som ej gäller äfven i fastigheten, eller kan räntan häfta för fordran jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken, må sammanläggning ej ägarum, ändå att hinder därför enligt hvad ofvan är sagdt ej möter.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Innehafves frälseräntan eller fastigheten såsom fideikommiss, äge stadgandena i 11 § ej tillämpning, med mindre fideikommisset omfattar jämväl den andra egendomen.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1913.

3) att Riksdagen måtte antaga följande förslag till

Lag

om ändrad lydelse af 11 kap. 2 § jordabalken.

Härigenom förordnas, att 11 kap. 2 § jordabalken skall erhålla följande ändrade lydelse:

Nu hafver den, som sålde, icke uppburit fulla penningar, ändock han i köpebrevet tillstått, att han köpeskillingen till fullo bekommit; njute sin säkerhet i det, som såldt är, framför andra köparens borgenärer. Söker han ej inteckning för sin fordran, i stad inom tre månader, och å landet sist vid det ting, som infaller näst efter sex månader sedan lagfart för köparen beviljades, äge därefter ej bättre rätt än de andra.

Hvad nu är stadgadt gälle ej, där någon i stad eller å annan ort, för hvilken lagen angående förändring af tomts område äger tillämpning, sålt viss till gränserna bestämd del af tomt att med annat område till en tomt sammanläggas, och ej heller där frälseränta säljes.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1913.

4) att Kungl. Maj:ts förslag till lag om ändrad lydelse af 18 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom samt till lag om ändrad lydelse af 61 § i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom icke måtte af Riksdagen bifallas; samt

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

5) att Riksdagen måtte för sin del antaga följande förslag till

Lag

om ändrad lydelse af förordningen den 20 juli 1855 angående kronans rätt vid återbetalning af lån, som blifvit i jordebok antecknade.

Härigenom förordnas, att förordningen den 20 juli 1855 angående kronans rätt vid återbetalning af lån, som blifvit i jordebok antecknade, skall erhålla följande ändrade lydelse:

Då lån utaf allmänna medel för beredande af odlingsföretag medelst utdikningar eller vattenaftappningar, likmätigt kungl. kungörelserna den 13 juni 1845 och den 3 november 1848, blifvit i jordebok antecknad, äger kronan för de årliga afbetalnings- och räntebeloppen lika rätt i det hemman, hvilket lånet blifvit påfördt, som för annan afgäld eller ränta af fast egendom, efter ty i 17 kap. 6 § handelsbalken sägs.

Det åligger Konungens befallningshafvande att, såvidt angår egendom, som är i in-teckningsboken upptagen, sedan anteckning, som nyss sagts, skett, därom så ock angående de årliga afbetalnings- och räntebeloppen ofördröjligen göra anmälan hos domaren i orten; och varde sådan anmälan införd i in-tecknings-

Härigenom förordnas, att förordningen den 20 juli 1855 angående kronans rätt vid återbetalning af lån, som blifvit i jordebok antecknade, skall erhålla följande ändrade lydelse:

Då lån utaf allmänna medel för beredande af odlingsföretag medelst utdikningar eller vattenaftappningar, likmätigt kungl. kungörelserna den 13 juni 1845 och den 3 november 1848, blifvit i jordebok antecknad, äger kronan för de årliga afbetalnings- och räntebeloppen lika rätt i det hemman, hvilket lånet blifvit påfördt, som för annan afgäld eller ränta af fast egendom, efter ty i 17 kap. 6 § handelsbalken sägs.

Det åligger Konungens befallningshafvande att, såvidt angår egendom, som är i in-teckningsboken upptagen, sedan anteckning, som nyss sagts, skett, därom så ock angående de årliga afbetalnings- och räntebeloppen ofördröjligen göra anmälan hos domaren i orten; och varde sådan anmälan införd i in-teckningsprotokollet å nästa rättegångsdag

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

protokollet å nästa rättegångsdag under lagtima ting. När lånet blifvit till fulllo betaldt, skall ock anmälan härom göras och i in-teckningsprotokollet införas efter hvad nu sagts.

under lagtima ting, så ock i in-teckningsboken. När lånet blifvit till fulllo betaldt, skall ock anmälan härom göras och i in-teckningsprotokollet och in-teckningsboken införas efter hvad nu sagts.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1913 och tillämpas jämväl i fråga om lån, som före nämnda dag antecknats i jordeboken och ej före samma dag blifvit till fulllo betaldt.

Stockholm den 9 maj 1912.

På lagutskottets vägnar:

JOHAN WIDÉN.

Reservationer:

Beträffande utskottets hemställan under 1:o)

dels af herr Rogberg, som anført:

»Då de i förevarande lagförslag afsedda frälseräntorna äro en kvarleva från äldre rättsordning samt ekonomiskt verka såsom en på jorden hvilande grundskatt, så är det visserligen, såsom Riksdagen tidigare uttalat, önskvärdt, att de upphöra. Att i och för detta mål ekonomisk medverkan från statens sida föreslagits synes mig riktigt och lämpligt; men detta är icke nog; det är ock af synnerligen stor vikt, att själfva aflösningsförfarandet försiggår med minsta möjliga kostnad och tidsutdräkt. I afseende härå gifva emellertid både Kungl. Maj:ts för Riksdagen framlagda förslag och utskottets förslag skäl till anmärkning. Eburu hinder icke lära möta för att låta ärenden angående räntorna helt och hållet afgöras af admi-

nistrativ myndighet, hafva hvarken Kungl. Maj:t eller utskottet velat föreslå behörighet för sådan myndighet, Konungens befallningshafvande, att i händelse af tvist få skilja mellan parterna, utan båda hafva för sistnämnda fall velat, att domstolsförfarandet skulle komma till användning. Men därmed har det ej kunnat undvikas att förslaget bestämmelser i afseende å denna fråga — såsom två ledamöter af lagrådet påpekat — blifvit i hög grad omständliga och svårhandterliga samt således, enligt min uppfattning, i fall af tvist jämväl ledande till afsevärda kostnader. Enligt förslaget, sådant detsamma efter utskottets omarbetning föreligger, kan det sålunda inträffa, att väckt fråga om aflösning kommer att behandlas först inför Konungens befallningshafvande, så af häradsrätt och efter klagan, af hofrätt och högsta domstolen, därpå åter inför Konungens befallningshafvande och, efter klagan, af kammarkollegiet och regeringsrätten samt äntligen för utbetalning af aflösningssumman af Konungens befallningshafvande och, om fördelning af aflösningssumman ifrågakommer och part är missnöjd med fördelningen, ånyo af två instanser. Visserligen har man inför dylika utsikter skäl befara, att hvarken ränteägare eller fastighetsägare skola komma att i större grad påkalla aflösning af räntorna, men det var en fullständig aflösning af dessa gamla räntor, som lagen skulle bringa till stånd.

Med hänsyn till kostnadsfrågan må vidare franhållas, att enär ränteägaren endast undantagsvis kan förväntas ifrågasätta aflösning af en för honom så säker inkomst, som räntan är, måste man antaga, att de från allmän synpunkt eftersträfvansvärda åtgärderna för aflösning af räntorna, i den mån sådana åtgärder öfverhufvud blifva ifrågasatta, komma att utgå från fastighetsägaren; men därvid har bestämmelsen, att i händelse af tvist fastighetsägaren-räntegifvaren skall hänvisas att vid domstol utföra sin talan satt fastighetsägaren uti en i rättegångsafseende onödigt ofördelaktig ställning. Saken lär nog vara den, att när fastighetsägaren söker aflösning af frälseräntan, så har han ofta anledning att samtidigt till någon del bestrida räntan såsom för omfattande beräknad. Medger då ränteägaren en billigare beräkning, är det godt och väl, men bestrider han densamma och fastighetsägaren således måste gå till domstol, kommer fastighetsägaren att drabbas af dryga rättegångskostnader, om han tappar. Inför en sådan utsikt skall visserligen fastighetsägaren (kanske ofta en man i mera blygsamma villkor), såsom departementschefen funnit sannolikt, i allmänhet ej påkalla rättsligt afgörande annat än då meningsskiljaktigheten mellan parterna afser på en gång mera betydande värden och är af svärlöst natur; men när man ställer saken så, har man också frantagit fastighetsägaren-räntegifvaren en inom de kretsar, till hvilka räntegifvarne i allmänhet höra, högt skattad fördel nämligen att, innan aflösning af ett efter offentlig-

rättsliga förebilder grundadt ekonomiskt förhållande företages, äga tillfälle att, äfven då det gäller mindre värden, erhålla offentlig myndighets afgörande öfver samma förhållande. Detta afgörande, sökt hos domstol, blir, såvidt frälseräntorna rör sig för kostsamt att erhålla; och man har i praktiken fått ytterligare skäl att ej påkalla aflösning af räntorna utan att låta det förblifva vid det gamla.

Önskad full verkan af lagen och enklare bestämmelser öfver hufvud synas emellertid, såsom två ledamöter af lagrådet framhållit, kunna vinnas genom omarbetning af lagen i den riktning att aflösningsförfarandet blir helt och hållet lagadt å administrativ myndighet. De härför behöfliga ändringarne i lagförslaget hafva emellertid ej af mig kunnat vidtagas, men det synes sannolikt, att det ettårs uppskof med lagen, hvilket en omarbetning måste frankalla, icke skall medföra någon olägenhet. Däremot vinnes stor fördel, när med tillämpning af den omarbetade lagen räntornas aflösning snabbare och fullständigare blir genomförd.

Då lagstiftning i ämnet alltjämt är behöflig, men efter min mening hvarken Kungl. Maj:ts eller utskottets förslag böra läggas till grund för lagstiftningen, får jag hemställa,

att Riksdagen, med afslag å såväl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville för Riksdagen framlägga nytt förslag till lagstiftning om aflösning af vissa frälseräntor, byggdt på den hufvudgrundsatsen att administrativ myndighet skall, vare sig tvist uppkommer eller icke, hafva att bedöma aflösningsfrågan allsidigt.»

dels af herr *Stendahl*, som instämt med herr *Rogberg* samt därjämte såsom ytterligare skäl för sin mening anført, att frågan om rekognitionsafgifterna till Danviks hospital och Lunds domkyrka är af vidtgående ekonomisk betydelse samt bör lösas i sammanhang med förevarande lagförslag, men att tillfredsställande utredning i denna viktiga punkt saknas.

dels af grefve *Mörner*, som yrkat, att 2 § i förslaget till lag om aflösning af vissa frälseräntor skulle gifvas sådan affattning, som föreslagits i den af honom väckta motionen;

dels ock af herr *Persson* i Norrköping, som anført:

»I 2 § af förevarande förslag till lag om aflösning af vissa frälseräntor yrkar utskottet, att vid aflösningen en fjärdedel af räntans kapital-

värde skall gäldas af statsmedel och de återstående tre fjärdedelarna af statsmedel förskjutas för att af räntegifvaren förräntas och amorteras under 40 år. Och i 9 § yrkas att kapitalersättningen för frälseräntan skall vid aflösningen uppgå till tjugofem gånger räntans belopp.

Enligt hvad som uppgifves i Kungl. Maj:ts proposition i ärendet utgör sammanlagda kapitalvärdet af ifrågavarande frälseräntor enligt ofvan nämnda beräkningsgrund lägst 2,300,000 kronor, hvadan alltså statsverkets direkta bidrag till aflösningarna skulle uppgå till lägst 575,000 kronor, samt det belopp, som statsverket skulle förskjuta, för att af fastighetsägarna återbetalas under 40 år, till 1,725,000 kronor.

Dessa belopp torde emellertid väsentligt kunna nedbringas, utan att någons rätt med fog kan sägas blifva kränkt. Frälseräntornas taxeringsvärde är bestämdt till tjugo gånger räntans belopp och med detta bör också vid aflösning ränteägare låta sig nöja. Därigenom nedbringas sammanlagda aflösningensbeloppet till 1,840,000 kronor. Att ränteägaren ej härigenom lider skada tillåter jag mig visa med följande exempel: Om frälseräntan är 100 kronor så ersättes den vid aflösningen med tjugo gånger detta belopp, alltså med 2,000 kronor. Det lär ej vara svårt för ränteägaren att med 5 proc. ränta placera detta kapital och han erhåller då som förut 100 kronor om året i ränta. Lyckas han få 6 proc. så erhåller han ju 20 kronor mer.

Genom att aflösningensbeloppet nedsättes kan statsverkets direkta bidrag till aflösningen äfven minskas. Om detta bidrag nedsättes till en tiondedel, i stället för en fjärdedel, som utskottet föreslagit, minskas statsverkets utgifter för detta ändamål med 391,000 kronor, från 575,000 till 184,000 kronor. Denna besparing är icke att förakta. Dessutom skulle räntegifvarna äfven få fördelaktigare och billigare villkor i det att deras utgifter för aflösningarna skulle minskas med 69,000 kronor från hvad utskottet föreslagit, eller från 1,725,000 kronor till 1,656,000 kronor. Genom att sälunda bereda räntegifvarne ökade fördelar och därigenom göra dem mera ifriga för att begära aflösning, främjas därjämte ett af lagens syften, nämligen ökade utsikter att få ifrågavarande frälseräntor aflösta, och detta utan att statens utgifter blifva så orimligt dryga som utskottet föreslaget.

Utom ofvan anförda erinringar mot 2 och 9 §§, må äfven gent emot bestämmelserna i 6 och 15 §§ angående annonsering i allmänna tidningarna tre gånger, erinras, att annonsering en gång torde vara fullt tillräckligt.

Jag tillåter mig sålunda hemställa, att Riksdagen, beträffande förslaget till lag om aflösning af vissa frälseräntor i dess af utskottet föreslagna lydelse, måtte besluta följande ändringar, nämligen

att i 2 §, första stycket, orden »en fjärdedel» skola utbytas mot »en tiondedel» samt orden »tre fjärdedelar» mot »nio tiondedelar»;

att i 6 § orden »tre gånger» skola utgå;

att i 9 §, första stycket, ordet »tjugufem» skall utbytas mot ordet »tjugu», samt

att i 15 §, första stycket, orden »tre gånger, sista gången» skola utgå.»

Beträffande utskottets hemställan under 2:o):

af herrar *Rogberg* och *Stendahl*, hvilka anført:

»Som förslaget till lag om aflösning af vissa frälseräntor af oss ansetts icke böra bifallas samt vid sådant förhållande enligt vår mening skäl icke förefinnas att nu antaga förevarande lagförslag, få vi hemställa,

att förslaget till lag om sammanläggning af frälseränta med den fastighet, hvaraf räntan utgår, icke måtte af Riksdagen bifallas.»

Beträffande utskottets hemställan under 3:o):

af herrar *Rogberg* och *Stendahl*, hvilka anført:

»Som den genom förevarande lagförslag ifrågasatta ändringen af 11 kap. 2 § jordabalken föranledts af förslaget till lag om sammanläggning af frälseränta med fastighet, men vi af anfördt skäl hemställt om afslag å sistsagda förslag, så få vi hemställa,

att förslaget om ändrad lydelse af 11 kap. 2 § jordabalken icke måtte af Riksdagen antagas.»